

VALORS, EDUCACIÓ FÍSICA I TIC

Miguel Ángel Tirado Ramos
matirado@educacio.caib.es

Resum

Es presenta una experiència realitzada durant aquest curs acadèmic 2006-2007 a l'IES Santa Margalida de Mallorca, en el marc de l'àrea d'educació física, adreçada als cursos de 3r d'ESO, 4t d'ESO i 1r de Batxillerat.

La intervenció didàctica que es descriu té per finalitat **estimular el sentit crític** de l'alumnat cap a una sèrie de manifestacions que es donen en el món de l'esport i que constitueixen un reflex de determinades actituds i conductes que es donen en la societat:

1. Les diferències i desigualtats de gènere.
2. El culte al cos, la salut i l'estètica corporal.
3. La violència, la competitivitat i el joc net.

Aquesta intervenció es realitza de forma paral·lela a les sessions d'educació física utilitzant com a recurs una pàgina web que detalla les activitats a realitzar, aporta els recursos imprescindibles per tal de realitzar-les, concreta el producte final de cada activitat i la forma de fer-lo arribar al professor i defineix la qualificació.

Introducció

L'experiència que presentem ha estat realitzada a l'IES Santa Margalida de Mallorca. Encara que s'ha desenvolupat com a projecte pilot en el marc de l'àrea d'educació física de 1r de Batxillerat, la intenció és integrar-la a 3r d'ESO i 4t d'ESO.

La finalitat de la intervenció didàctica que anem a presentar és la d'**estimular el sentit crític** del nostre alumnat cap a una sèrie de manifestacions que es donen en el món de l'esport i que constitueixen un reflex de determinades actituds i conductes que es donen en la societat.

La intervenció didàctica gira al voltant d'un recurs multimèdia elaborat per nosaltres i penjat en internet (www.iesantamargalida.es/enllaços) baix el nom de: Educació física: Valors i esport.¹

Per què mitjançant una web?

Els mestres i professors d'educació física sabem que l'horari lectiu de què disposem per

¹ Aquest recurs forma part de l'ampli ventall de propostes elaborades pel Grup de Recerca **Valors en Joc**, la principal finalitat del qual consisteix en fomentar i desenvolupar investigacions sobre les actituds i els valors en el joc, l'activitat física i l'esport (<http://dewey.uab.es/valorsenjoc/>)

desenvolupar el currículum de la nostra àrea és molt limitat. Això fa que intentem aprofitar al màxim les hores lectives per realitzar les pràctiques i encomanem la realització de tasques complementàries fora de l'horari lectiu.

Per altra banda el nostre currículum és molt ric quant a continguts de caràcter actitudinal i la nostra intervenció en aquest sentit es queda moltes vegades reduïda a la resolució educativa dels conflictes i problemes que la pràctica va generant. Així, la transmissió de valors es veu en nombroses ocasions difuminada i no coneixem si realment la nostra intervenció a tingut algun efecte en la modificació de conductes.

Aquesta necessitat d'intervenir de forma programada sobre les actituds i baix la premissa de fer-lo de forma motivant i aprofitant temps no lectiu, ens va conduir a l'elaboració del recurs que presentem en aquesta experiència. La web ens permetria estructurar amb coherència el treball sobre determinats valors i establir mecanismes que ens permeteren incidir en el desenvolupament de la capacitat crítica de l'alumnat.

Quins valors? Quines actituds?

L'esport és un fenomen social i cultural universal que ha assolit altes quotes de poder i presència en les esferes política, social, econòmica i mediàtica. És fàcil comprovar com en l'esport es reproduïxen i es magnifiquen determinades conductes socials sobre les quals és necessari reflexionar. Aquestes les emmarcaré en tres blocs:

1. Les diferències i desigualtats de gènere.
2. El culte al cos, la salut i l'estètica corporal.
3. La violència, la competitivitat i el joc net.

Des d'una perspectiva educativa, l'esport constitueix una font inesgotable de recursos i esdevé una manifestació social ideal per el necessari desenvolupament del **sentit crític**, perquè:

- És part important de la realitat social de l'alumnat i pertany al seu àmbit d'interessos. Conseqüentment tenim del nostre costat un dels elements bàsics i indispensables en els processos d'ensenyament-aprenentatge - la motivació - .
- Genera gran quantitat de recursos i instruments que faciliten la reflexió i mediació sobre la realitat social i esportiva: articles de diari, anuncis publicitaris, reportatges televisius, pàgines web, pel·lícules de cinema, dibuixos animats, còmics, videojocs, etc.
- Constitueix l'espill en què es reflexen i magnifiquen determinades conductes socials.
- La seva complexitat i universalitat li proporcionen un gran potencial per a la realització d'un treball interdisciplinar amb altres àrees de coneixement.
- Les persones que constitueixen el centre dels processos educatius, es troben en una etapa evolutiva clau en la qual es produeixen canvis importants en la seva personalitat – l'adolescència –. En aquesta etapa, lligat als processos de pensament formal, apareix el sentit crític i es consoliden pensaments i plantejaments respecte de la realitat social.

Quina és l'estructura del recurs?

El recurs es tracta d'una pàgina web senzilla, en la portada de la qual l'alumnat troba tres enllaços que corresponen als tres treballs a realitzar. Aquests tres treballs estan adreçats a tres cursos diferents: 3r d'ESO (gènere i esport), 4t d'ESO (culte al cos) i 1r de Batxillerat (Violència i esport).

Els treballs el conformen 4 o 5 activitats concretes en les quals, a més d'aportar-los enllaços perquè puguin resoldre-les, s'especifica amb molta claredat quin ha de ser el producte final, com s'ha de fer arribar al professor i si es tracta d'una activitat individual o grupal.

En els tres treballs apareix una secció d'AVALUACIÓ perquè l'alumne conegui el valor quantitatiu de cada activitat. En aquesta secció es detalla només la qualificació, ja que els aspectes de caràcter qualitatiu s'especifiquen a classe.

Discriminació de gènere en l'esport?
Investiguem-ho

PORTADA

activitat 1

activitat 2

activitat 3

activitat 4

AVALUACIÓ

ACTIVITAT 3

Anem a realitzar una aproximació teòrica a aquest fenomen. En aquests llocs webs trobareu articles científics i d'opinió sobre la temàtica que estem investigant, i des d'enfocaments molt diversos. A partir d'aquests podreu formar-vos el vostre criteri i **redactar un article** d'almenys 1000 paraules en què expliqueu els **FACTORS que fan que es generen situacions de violència en l'esport**

[Agresión y violencia en el deporte](#)
[Sobre la violencia en los estadios. Un enfoque](#)
[Es ganar, no perder, lo que incita a la violencia en el deporte](#)
[Urbanización y violencia](#)
[Violencia en el deporte infantil](#)

[ESPN deportes](#)
[Agresión y violencia en el deporte](#)
[Seguridad deportiva](#)
[Agresividad y violencia en el deporte](#)
[Deporte y violencia](#)
[Violencia en el deporte](#)

A més a més, també pots visitar la següent pàgina web ([Esport.net](#)), on pots trobar més idees al voltant de la violència, l'agressivitat i l'esport.

QUÈ HAS DE LLIURAR? Has d'enviar per correu electrònic un document d'Open-Office o Word en el qual escriguis un article d'almenys 1000 paraules sobre el tema exposat. (És una activitat individual)

  ENVIEU
activitat

activitat 4

AVALUACIÓ *fair = play*

La realització d'aquest treball té una puntuació màxima de **100 PUNTS**

A1. Cercar les definicions dels conceptes bàsics	10 punts
A2. Cercar 5 notícies, articles o vídeos relacionats amb la violència en el món de l'esport.	15 punts
A3. Redactar un article en què exposeu les causes de les repetides situacions de violència en l'esport.	20 punts
A4. Redactar un article on proposeu solucions.	20 punts
A5. Elaborar un vídeo grupal relacionat amb la violència en l'esport.	35 punts

ATENCIÓ: És necessari que lliureu TOTES les activitats i en els terminis acordats.

1. DISCRIMINACIÓ DE GÈNERE EN L'ESPORT? INVESTIGUEM-HO.

Discriminació de gènere en l'esport?
Investiguem-ho

PORTADA

activitat 1

activitat 2

activitat 3

activitat 4

AVALUACIÓ

Discriminació de gènere en l'esport? Investiguem-ho

- Podries dir ara mateix el nom de dues futbolistes femenines de 1a divisió? A què d'homes sí?
- Quin temps li dediquen els mitjans de comunicació a l'esport femení?
- Existeixen esports d'homes i esports de dones?

Per tal d'indagar sobre aquestes qüestions cadascú de vosaltres haurà de realitzar les següents **ACTIVITATS**:

- 1.** Cercar les definicions dels conceptes bàsics
- 2.** Cercar 5 esportistes femenines amb importants èxits esportius i reflexionar sobre les dificultats d'aquesta recerca.
- 3.** Reflexionar sobre la pel·lícula *Billy Elliot*.
- 4.** Investigar la dedicació que els mitjans de comunicació atorguen a l'esport femení.

Comencem...

ACTIVITATS

Posem-nos a prova: podríem dir ara mateix el nom de dues futbolistes femenines de 1a divisió? A què d'homes sí? Quin temps li dediquen els mitjans de comunicació a l'esport femení? Existeixen esports d'homes i esports de dones?

L'esport és un fenomen sociocultural en el qual les construccions socials de masculinitat i de la feminitat juguen un rol clau. Així, és en la dimensió cultural de l'esport on clarament podem observar la reproducció dels estereotips de gènere i un dels àmbits socials en què es donen més situacions de discriminació per a les dones.

Aquesta secció l'hem adreçat a **3r d'ESO**, en el marc de la unitat didàctica d'esports. Les **ACTIVITATS** que l'alumnat ha de fer són:

activitat 1

Cercar les definicions dels conceptes bàsics: sexe, , gènere (des d'un punt de vista sociològic), estereotip, discriminació, equitat, igualtat i rol.

activitat 2

Cercar 5 esportistes femenines amb importants èxits esportius i **reflexionar sobre les dificultats d'aquesta recerca.**

Aquesta activitat la componen dos apartats:

A) Cercar almenys 5 esportistes femenines que hagin obtingut importants èxits

esportius, explicar qui són (data de naixement, lloc, etc.) i els seus principals triomfs. Tot això amb les següents condicions: Han de pertànyer a diferents esports. Almenys una d'elles ha d'haver aconseguit els seus èxits abans del 1975.

B) Fer una refelexió d'almenys 500 paraules on expliquin quines dificultats han trobat per fer la tasca A, i contestin a la següent pregunta: si amb la mateixa activitat haguessis hagut de cercar homes esportistes famosos, haguessis tingut les mateixes dificultats? Per què?

activitat 3

Reflexionar sobre la pel·lícula *Billy Elliot*

En aquesta activitat tractem els estereotips i els rols. En ella han de veure la pel·lícula Billy Elliot i respondre una sèrie de qüestions.

activitat 4

Investigar la dedicació que els mitjans de comunicació atorguen a l'esport femení

En aquesta activitat han d'investigar la dedicació que se li dona a l'esport femení en dos mitjans de comunicació: la televisió i la premsa.

1. A LA TELEVISIÓ: Se centraran en els telenotícies de la nit dels següents canals de televisió: TVE1, TELE CINCO i ANTENA3 (cada component del grup analitza una d'aquestes). Durant 5 dies han de cronometrar el temps que se li dedica a l'esport femení i a l'esport masculí en la secció d'esports del telenotícies. Amb les dades elaboreu un document d'Open-Office o Word en què presenteu un gràfic on es vegin les dades i comentar-lo.

2. A LA PREMSA: Se centraran en dos diaris generals i dos d'esportius: EL PAÍS i DIARIO DE MALLORCA per una banda, i el MARCA i EL MUNDO DEPORTIVO per altra. Durant 5 dies han de retallar les notícies que facin referència a l'esport femení i aferrar-les en un document.

2. CULTE AL COS: SALUT O ESTÈTICA

CULTE AL COS
Salut o estètica?

PORTADA

activitat 1

activitat 2

activitat 3

activitat 4

AVALUACIÓ

Culte al cos

Salut o estètica?

- Qui no s'ha preocupat alguna vegada per la **forma del seu cos**? I...quan ho hem fet, ha estat per salut, estètica o ambdues?
- El culte al cos és una forma de llibertat o un camí cap a l'esclavitud?
- Podries citar cinc **productes** l'anunci dels quals ens assegura que aconseguirem el cos ideal? A que és fàcil? Però, quin efecte real tenen?
- Per què es consideren l'anorèxia i la bulímia malalties del S.XXI?

Per tal d'indagar sobre aquestes qüestions cadascú de vosaltres haurà de realitzar les següents **ACTIVITATS**:

- 1.** Cercar les definicions dels conceptes bàsics relacionats amb la temàtica
- 2.** Investigar la varietat de productes que ens venen receptes/productes/idees miraculoses *reformat el nostre cos*
- 3.** Classificar els diferents mites que relacionen determinades pràctiques esportives amb l'estètica corporal
- 4.** Investigar la incidència del culte al cos en la societat

Comencem...

ACTIVITATS

Televisió, Internet, cinema, revistes, premsa, cartells publicitaris, són alguns dels canals que emeten de forma constant i repetitiva missatges on el nucli d'atracció principal és el cos jove, prim en les dones i atlètic en els homes. Vivim submergits en una societat que rendeix culte a un cos que se'ns ven com la solució a molts dels problemes que constitueixen el centre de les preocupacions de la gent: problemes sentimentals i sexuals, d'autoestima o de sociabilitat.

Les imatges dels cossos que responen als cànons de bellesa creats es converteixen en el motor d'una indústria que potencia el consum de tot tipus de remeis als desencantaments estètics. Missatges com: perd els quilos que et sobren en dues setmanes i sense esforç; recupera la teva figura ideal; aconseguir el ventre pla que tant desitges; tu també pots aconseguir aquest cos, ens proporcionen prototips, cossos, figures humanes ideals per a admirar, imitar o amb les quals identificar-nos.

Comparar-se amb ideals elevats pot ser devastador per a qualsevol persona, ja que pot conduir a sentiments de poca vàlua personal i al desenvolupament de desordres alimentaris. Però és en l'adolescència, quan la personalitat està en fase de configuració i acceptació, i els mitjans de comunicació produeixen un fort impacte en les actituds, on l'obsessió per aconseguir el cos de moda pot ser més perillós per a la salut en qualsevol

de les seves dimensions: física, psicològica o social.

Aquest exacerbat culte a l'aparença física creix en un context social on l'administració pública i determinats sectors socials donen un toc d'alarma enfront del creixent percentatge d'adolescents amb problemes de sobrepes i obesitat. Com cercar l'equilibri?

Culte al cos: salut o estètica? És en aquest binomi on el mercat pretén trobar una justificació ètica a l'ús del cos idealitzat com reclam. Així, no són poques les ocasions que basen la venda dels seus productes en un sofisma: la millora de l'aparença externa et permet millorar la salut. Aquesta associació aparença-salut, ha arribat a validar-se en el subconscient col·lectiu i provoca l'assumpció de conductes que en molts casos fan perillar la pròpia salut.

Des de l'educació física col·laborem de forma important a la *culturització física* de les persones. Així, contribuïm a que, en finalitzar l'educació secundària obligatòria, l'alumnat tingui una cultura física bàsica que li permeti dissociar les pràctiques que poden provocar perjudicis en la salut; conegui els beneficis i els efectes sobre l'organisme de l'activitat física adequada en l'àmbit físic, psicològic i social; pugui programar exercici físic orientat a desenvolupar la condició física en relació a la salut; adopti hàbits que el condueixin a un estil de vida actiu. Però, paral·lament es fa necessari incidir en que tingui una consciència crítica que els permeti enfrontar-se amb una actitud reflexiva i amb autonomia a la pressió social generada per una filosofia globalitzada de l'adoració del cos.

Aquesta secció l'hem adreçat a **4t d'ESO**, en el marc de la unitat didàctica de condició física i salut. Les **ACTIVITATS** que l'alumnat ha de fer són:

activitat 1

Per una banda, **cercar les definicions dels conceptes bàsics**: culte al cos, salut, salutisme, obesitat, sobrepes, índex de massa corporal, anorèxia, bulímia, vigorexia, estil de vida i sedentarisme.

Per altra banda, **enumerar cinc idees bàsiques** d'un text que trobaran al web que es referència, on l'autora fa una breu i encertada evolució del *consum del cos*.

activitat 2

Investigar la varietat de productes que ens venen receptes/ productes/ idees miraculoses reformar el nostre cos.

La nostra societat, a través sobretot de la constant aparició de cossos masculins i femenins als mitjans de comunicació, accentua cada vegada més un culte exacerbat al cos. Aquest culte al cos genera una preocupació per buscar vies d'apropament al model de cos ideal que se'ns ven com la panacea per aconseguir l'èxit social.

Les imatges dels cossos ideals es converteixen així en el motor d'una indústria que potencia el consum de solucions als desigs estètics de la població: aparells elèctrics per aconseguir fer el ventre pla i sense esforç, programes d'exercici físic, dietes miraculoses, fàrmacs, tractaments integrals d'estètica, vestits especials, productes quotidians (aigua,

iogurt, llet, ...), cosmètics que esculpeixen el cos, etc.

En aquesta activitat l'alumnat ha de cercar productes de diferents gèneres i que tenen una finalitat comú: vendre el seu consum com a la solució dels problemes estètics.

activitat 3

Classificar els diferents mites que relacionen determinades pràctiques esportives amb l'estètica corporal. Aquesta classificació la realitzen a partir de la lectura d'un text que analitza els mites i pràctiques errònies de la pràctica esportiva.

activitat 4

Investigar la incidència del culte al cos en la societat. Aquesta investigació la realitzen a partir de la recerca i comentari d'almenys 5 notícies relacionades amb el culte al cos.

3. VIOLÈNCIA EN L'ESPORT? INVESTIGUEM-HO.

Violència en l'esport?
Investiguem-ho

PORTADA

activitat 1

activitat 2

activitat 3

activitat 4

activitat 5

AVALUACIÓ

Violència en l'esport? Investiguem-ho

- Quantes vegades en la secció esportiva del telenotícies han informat sobre un cas de violència en un esdeveniment esportiu?
- Són fets aïllats i per això són notícia? O són situacions que es produeixen sovint en l'esport? I si és així, qui és el responsable? Els mitjans de comunicació? Els propis esportistes? Els espectadors?...
- Però, per què? L'esport en si mateix pot ésser la causa de tanta violència?

Per tal d'indagar sobre aquestes qüestions cadascú de vosaltres haurà de realitzar les següents **ACTIVITATS**:

1. Cercar les definicions dels conceptes bàsics
2. Cercar 5 notícies, articles o vídeos relacionats amb la violència en el món de l'esport.
3. Redactar un article en què exposeu les causes de les repetides situacions de violència en l'esport.
4. Redactar un article on proposeu solucions.
5. Elaborar un vídeo grupal relacionat amb la violència en l'esport.

Comencem... **ACTIVITATS**

Quantes vegades en la secció esportiva del telenotícies han informat sobre un cas de violència en un esdeveniment esportiu? Són fets aïllats i per això són notícia? O són situacions que es produeixen sovint en l'esport? I si és així, qui és el responsable? Els mitjans de comunicació? Els propis esportistes? Els espectadors?... Però, per què? L'esport en si mateix pot ésser la causa de tanta violència?

La competició esportiva és una font d'emocions, tensions i conflictes que contínuament posa a prova la capacitat d'autocontrol dels esportistes, dirigents, tècnics i públic. En aquestes circumstàncies, dintre de l'ampli ventall d'esdeveniments esportius, podem trobar des de comportaments de joc net dignes d'admirar, fins a actes d'autèntica violència.

És en l'esport d'alt nivell, en el marc de l'esport espectacle i sobretot dels esports de masses – com per exemple el futbol – és on es donen situacions de veritable violència. Les conductes desmesurades per part de jugadors, públic i directius es repeteixen amb molta freqüència, i la gran quantitat d'interessos econòmics i la manca de conscienciació fan que nos es prenguin les mesures oportunes per erradicar les conductes violentes dels terrenys de joc.

Però, aquestes actituds violentes no es manifesten només en l'esport d'alt nivell i de masses, sinó que es generalitzen a altres àmbits de l'esport, com pot ser l'esport escolar. Així, no és difícil veure com es reproduïxen els insults i les actituds agressives en el

públic quan el que s'està jugant és un partit d'algun esport amb nins i nines de 10 anys – i el públic són els propis pares -

D'entre les variades mesures que s'han de prendre per tal de disminuir el nombre de situacions que superen els límits tolerables d'agressivitat, es troben les mesures educatives. És en aquest context on l'educació física ha de prendre el seu rol implícit d'educar en valors. Així ho fem en les nombroses situacions de conflicte que es donen en la pràctica d'educació física diàriament; situacions molt diverses en les quals mediem com a mestres i professors per tal d'obtenir-ne alguna ensenyança i modificar alguna actitud. Però podem anar més enllà. Ens podem apropar a la realitat per tal d'incentivar el raonament crític envers les situacions de violència de la qual es fan ressó – de forma sensacionalista la majoria de vegades – els mitjans de comunicació.

Aquesta secció l'hem adreçat a **1r de Batxillerat**, en el marc de la unitat didàctica d'activitats esportives. Les **ACTIVITATS** que l'alumnat ha de fer són:

activitat 1

Cercar les definicions dels conceptes bàsics: violència, agressió, competitivitat, fair-play, xenofobia i racisme

activitat 2

Cercar 5 notícies, articles o vídeos relacionats amb la violència en el món de l'esport.

activitat 3

Redactar un article en què exposen les causes de les repetides situacions de violència en l'esport.

En aquesta activitat han de realitzar una aproximació teòrica al fenomen de la violència en el món de l'esport. Per fer-ho els facilitem un conjunt d'articles de divulgació científica i articles d'opinió amb enfocaments diversos enllaçats en una sèrie de webs.

activitat 4

Redactar un article on proposin solucions.

I l'alumnat? Què podrien proposar? Quines solucions veuen a aquesta problemàtica? En aquesta activitat els facilitem alguns articles que els poden suggerir alguna idea interessant. Són articles que abasten actuacions de subjectes molt diversos: mitjans de comunicació, escola, governs,...

activitat 5

Elaborar un vídeo grupal relacionat amb la violència en l'esport.

En aquesta activitat se'ls proposa agafar el rol de periodistes d'investigació o directors de cinema. Poden formar grups de fins a 3 persones. Han d'elaborar un vídeo en què es posi de manifest l'existència de violència en el món de l'esport, que es realcin les situacions de joc net o qualsevol circumstància relacionada amb la temàtica que estem

treballant.

Aquest vídeo no pot tenir una durada superior a 5' i en ell poden utilitzar tota la seva creativitat: apropar-se a una competició infantil, gravar imatges del que allà ocorre i fer entrevistes; muntar un vídeo amb escenes d'expressió corporal per tal de transmetre un missatge; gravar el comportament del públic en un esdeveniment esportiu;... i un llarguíssim etcètera.